

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

USE OF SYSTEM APPROACH IN MANAGEMENT OF INVESTMENT PROCESSES IN THE AGRICULTURAL SPHERE

У статті здійснено науково-теоретичне обґрунтування можливостей використання системного підходу до формування, організації та управління інвестиційними процесами в аграрній сфері. Визначено, що сучасна аграрна сфера утворює економічну систему, яку можна представити як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, що мають спільну мету і володіють специфічними властивостями. Зазначено, що сучасні методологічні підходи, спрямовані на розв'язання суперечностей у всіх структурних елементах аграрної сфери, повинні будуватися на виборі таких форм і засобів, які забезпечать узгодження економічних інтересів на всіх рівнях господарювання, збалансованість міжгалузевих зв'язків, а також узгодженість і ритмічність роботи всіх ланок аграрної сфери та націленість на кінцевий результат. Установлено, що на сучасному етапі важливими завданнями є структурна перебудова економіки, розвиток екологічної, соціальної сфер, ліквідація диспропорцій, які виникають між різними галузями та ланками економіки. Наголошено, що використання системного підходу під час формування, організації та управління інвестиційними процесами дає змогу розвиватися інвестиційній сфері відповідно до класичних принципів системної еволюції, адаптивної до зміни зовнішніх і внутрішніх чинників, з урахуванням особливостей елементів економічної системи.

Ключові слова: інвестиційний процес, управління, аграрна сфера, системний підхід, формування, організація.

В статті здійснено науково-теоретичне обґрунтування можливостей використання системного підходу до формування, організації та управління інвестиційними процесами в аграрній сфері.

визначення системного підходу до формування, організації та управління інвестиційними процесами в аграрній сфері. Определено, что современная аграрная сфера образует экономическую систему, которую можно представить как совокупность взаимосвязанных и взаимодействующих элементов, имеющих общую цель и обладающих специфическими свойствами. Отмечено, что современные методологические подходы, обеспечивающие разрешение противоречий во всех структурных элементах аграрной сферы, должны строиться на выборе таких форм и средств, которые обеспечат согласование экономических интересов на всех уровнях хозяйствования, сбалансированность межотраслевых связей, а также согласованность и ритмичность работы всех звеньев аграрной сферы и нацеленность на конечный результат. Установлено, что на современном этапе важными заданиями являются структурное преобразование экономики, развитие экологической, социальной сфер, ликвидация диспропорций, возникающих между различными отраслями и звеньями экономики. Отмечено, что использование системного подхода при формировании, организации и управлении инвестиционными процессами позволяет развиваться инвестиционной сфере в соответствии с классическими принципами системной эволюции, адаптированной к изменению внешних и внутренних факторов, с учетом особенностей элементов экономической системы.

Ключевые слова: инвестиционный процесс, управление, аграрная сфера, системный подход, формирование, организация.

УДК 65.011.47:653.27:631.11

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure50-9>

Сергієнко В.І.

здобувач

Полтавська державна аграрна академія

Serhienko Volodymyr

Poltava State Agrarian Academy

The article provides a scientific and theoretical justification for the possibility of using a systematic approach to the formation, organization and management of investment processes in the agricultural sector. Overcoming the investment crisis is impossible on the basis of traditional approaches in the management and organization of the agricultural economy, as new methodological solutions are needed, which absorb the positive experience of developed countries and different management systems and differ qualitatively from previous practice. It is determined that the modern agricultural sphere forms an economic system, which can be represented as a set of interconnected and interacting elements that have a common goal and have specific properties. It is noted that modern methodological approaches, which provide for the resolution of contradictions in all structural elements of the agricultural sector, should be based on the choice of such forms and means that will ensure coordination of economic interests at all levels of management, balance of intersectoral relations, and coherence and rhythm. work of all parts of the agricultural sector and focus on the end result. The application of the methodology of the system approach for the analysis and construction of a complex multilevel agricultural economy is a necessary condition for increasing the level of manageability of the economy and increasing its sensitivity to investment and innovation, increasing the efficiency of investment activities. It is established that at the present stage the important task is the structural restructuring of the economy, the development of environmental and social spheres, the elimination of disparities that arise between different sectors and sectors of the economy. The implementation of such investment projects is impossible without the direct or indirect participation of the state. It is concluded that the use of a systematic approach in the formation, organization and management of investment processes allows to develop the investment sphere in accordance with the classical principles of systemic evolution, adaptive to changes in external and internal factors, taking into account individual elements of the economic system.

Key words: investment process, management, agricultural sphere, system approach, formation, organization.

Постановка проблеми. Інвестиційний процес у будь-якій економічній системі є ключовим чинником економічного розвитку. Його функціональна роль у структурі суспільного відтворення полягає у трансформації вільних фінансових ресурсів в оновлення й удосконалення базових чинників виробництва і забезпечення на цій основі

сталого зростання валового внутрішнього продукту. Проблеми, які виникли в інвестиційній сфері аграрного сектору, є дзеркальним відображенням кризових явищ у вітчизняній економіці. Вони супроводжуються недоінвестуванням реального сектору, скороченням темпів росту виробництва продукції, порушенням відтворювальних процесів

у рослинництві, тваринництві та суміжних із ними галузях, що істотно знижує виробничий потенціал аграрної сфери.

Подолання інвестиційної кризи неможливе на основі традиційних підходів до управління й організації аграрної економіки, оскільки потрібні нові методологічні рішення, які вбирають позитивний досвід розвинутих країн світу та різних систем господарювання і водночас якісно відрізняються від попередньої практики. Можливості застосування теорії систем для вивчення соціальних процесів далеко не вичерпані, тому синергетика і системологія відкрили нові можливості для пошуку універсальних принципів самоорганізації та еволюції складних систем. Системний підхід на новій теоретичній основі знову стає одним із найбільш перспективних напрямів дослідження, що вимагає уточнення і коригування деяких понять і термінів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретико-методологічні, науково-методичні та прикладні аспекти розвитку інвестиційних процесів в аграрній сфері та управління ними досліджувалися та відображено у роботах багатьох вітчизняних учених. Значні наукові напрацювання для вирішення зазначеної проблематики здійснили: В. Аранчій, І. Вініченко, В. Геєць, О. Гудзь, О. Гудзинський, Б. Данилишин, О. Дацій, О. Зоря, І. Ксьонжик, Ю. Лупенко, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мармуль, Л. Михайлова, О. Олійник, В. Плаксієнко, П. Саблук, Ю. Хвесик, А. Чупіс, О. Шпикуляк та багато інших. Однак сьогодні недостатньо розробок, що стосуються обґрунтування можливостей використання системного підходу до управління інвестиційними процесами в аграрній сфері економіки.

Метою дослідження є обґрунтування можливостей використання системного підходу до формування організації та управління інвестиційними процесами в аграрній сфері. Виходячи із цього, завданням дослідження є вивчення системних властивостей інвестиційного процесу в аграрній сфері, що дасть змогу відпрацювати напрями вдосконалення та подальшого розвитку системи управління ним в умовах сучасних інституційних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аграрна сфера є складною багатокomпонентною, багатовимірною соціально-економічною системою. Вона має всі ознаки системи: має певне число різноманітних елементів, кожен з яких виконує свою функцію, всі елементи системи пов'язані єдиною спільною метою, яка забезпечує цілісність системи, а всі елементи необхідні, значимі і характеризуються впорядкованістю міжгалузевих зв'язків. Для аграрної сфери характерна багатовимірна структура: функціонально-галузева, територіально-виробнича, соціально-економічна.

Сучасна аграрна сфера утворює економічну систему, яку можна представити як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, що мають спільну мету і володіють специфічними властивостями. Ймовірнісний характер системи, її нелінійність, єдність продуктивних сил і виробничих відносин, що володіють прямими і зворотними виробничо-економічними зв'язками з національним господарством країни, передбачає системний і комплексний підхід до дослідження будь-якої сфери аграрної економіки залежно від характеру відносин і природних умов.

Сучасні методологічні підходи, спрямовані на розв'язання суперечностей у всіх структурних елементах аграрної сфери, повинні будуватися на виборі таких форм і засобів, які забезпечать узгодження економічних інтересів на всіх рівнях господарювання, збалансованість міжгалузевих зв'язків, а також узгодженість і ритмічність роботи всіх ланок аграрної сфери і націленість на кінцевий результат. Застосування методології системного підходу для аналізу і конструювання складної багаторівневої аграрної економіки є необхідною умовою підвищення рівня її керованості, а отже, і зростання чутливості до інвестицій, інновацій, підвищення результативності інвестиційної діяльності.

Наукове узагальнення трансформацій, які відбуваються в аграрній сфері [1; 4; 5; 10], дає змогу стверджувати, що підвищення інвестиційної активності в рамках існуючої системи економічних відносин надає їй характер, що розвивається та призводить до зміни стану суб'єктів і об'єктів інвестиційної діяльності й інших структурних елементів системи. Виробничо-економічна система, набуваючи нових рис, чинить свій вплив на державну аграрну політику, яка як зворотний зв'язок впливає через розроблення та прийняття різних програм, проєктів, нормативно-правових актів.

У зв'язку із цим інвестиційна діяльність, з одного боку, виступає як складова частина аграрної сфери, а з іншого – інвестиційна діяльність є частиною інвестиційної системи держави [10]. Вона має всі ознаки системи, має об'єкт інвестиційної діяльності – інвестиційні продукти (програми, проєкти, рішення), суб'єкт – учасники інвестиційної діяльності (інвестори попиту, пропозиції, посередники), економічні зв'язки, які здійснюють узгодження інтересів економічних суб'єктів, і середовище, в якому вони існують, – інвестиційне середовище. Учасники інвестиційної діяльності виконують різні функції й обслуговують певні фази інвестиційного циклу.

На сучасному етапі важливим завданням є структурна перебудова економіки, розвиток екологічної, соціальної сфер, ліквідація диспропорцій, які виникають між різними галузями та ланками економіки. Реалізація подібних інвестиційних

проектів неможлива без прямої або опосередкованої участі держави. Взаємодію суб'єктів інвестиційної діяльності в інвестиційному процесі можна представити у вигляді схеми (рис. 1).

Із метою створення сприятливих умов для підприємницької та інвестиційної діяльності, стабілізації і підйому економіки держава має проводити відповідну фіскальну, інвестиційну, науково-технічну, цінову, амортизаційну, фінансово-кредитну та інші види політики, під час реалізації яких вона використовує як економічні, так і адміністративні методи.

На основі проведеного аналізу стає очевидним, що аграрна інвестиційна сфера є найважливішим

компонентом розвитку економіки та є підсистемою системи економічного розвитку. У цій сфері формуються внутрішньогалузеві пропорції між інвестиціями та їх соціальною й економічною віддачею, накопиченням і споживанням, капітальними вкладеннями та приростом основного й оборотного капіталу. Інвестиційна система аграрної сфери має всі особливості, властиві соціально-економічним системам: цілеспрямованість, ієрархічність, адаптивність. За ознакою цілеспрямованості інвестиційна система – самоврядна, тобто є й керуючою, й керованою одночасно. Ієрархічність проявляється в тому, що вона являє собою систему більш високого рангу по відношенню до інших підсистем.

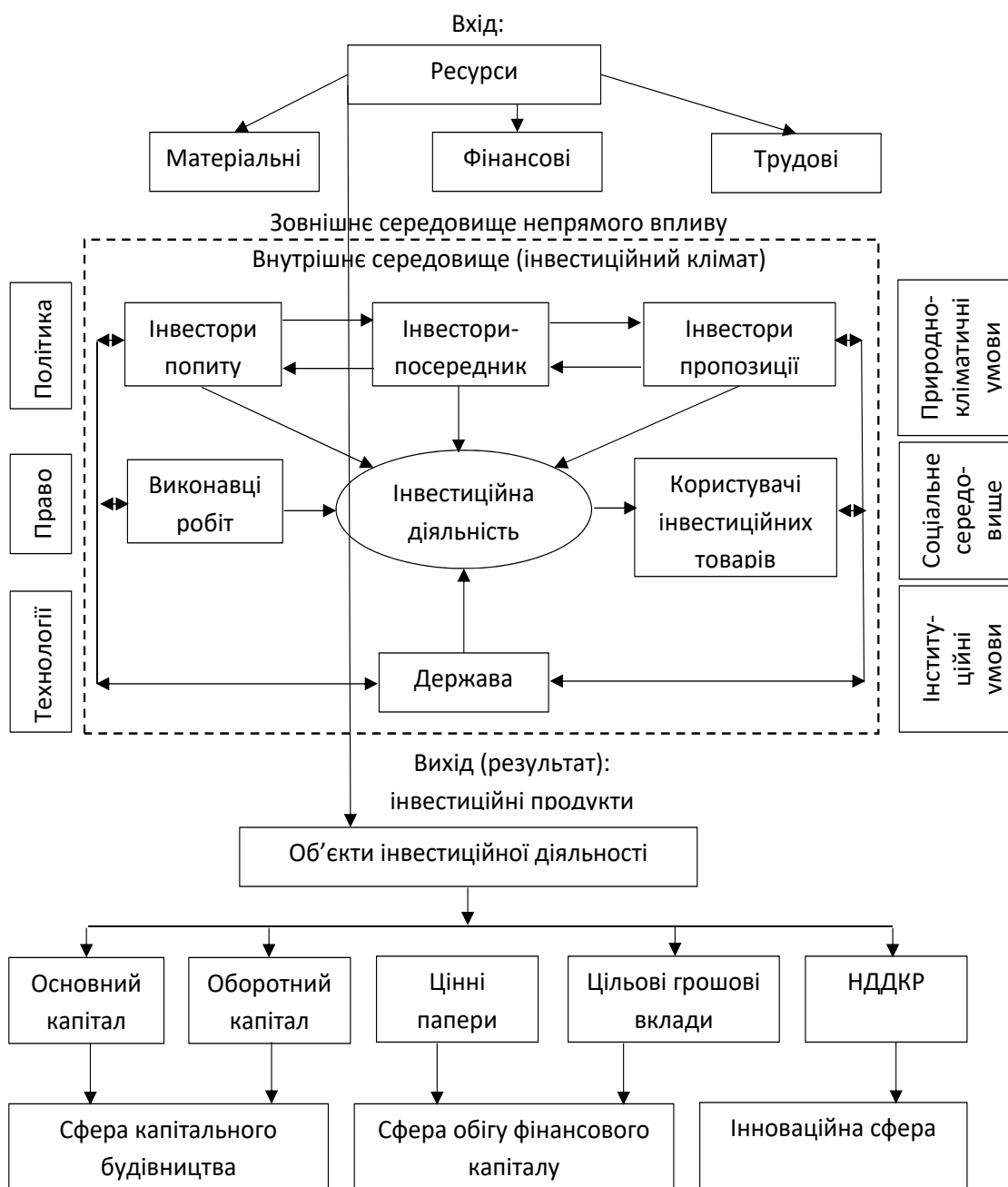

Рис. 1. Система взаємодії суб'єктів і об'єктів інвестиційної діяльності

Джерело: побудовано автором

Можливості підключення аграрної інвестиційної системи проявляються в тому, що рішення і ресурси одних економічних суб'єктів зачіпають інтереси та впливають на рішення інших. Так, зміна пропорцій розподілу фінансових ресурсів підприємств у бік зменшення інвестицій, витік ресурсів за межі галузі, недостатність бюджетних доходів взаємопов'язані та негативно впливають на обсяг фінансових ресурсів, а отже, на інвестиційні рішення суб'єктів аграрної економіки. Водночас у періоди економічного підйому різко змінюється спрямованість інвестиційних рішень. Адаптивність – необхідна властивість в умовах впливу виключно нестійких зовнішніх чинників, що постійно змінюються [3]. Властивість стійкості системи виражається у прагненні не заспокоюватися до тих пір, поки не досягнуто стан рівноваги. Причому стійкість системи може забезпечуватися за рахунок впливу як екстенсивних чинників (збільшення обсягу вкладень), так і інтенсивних, орієнтованих на нові технології, інновації, досконаліші системи управління, форми організації і планування, структурну перебудову в інвестуванні зі зміною цілей, стратегії чи пріоритетів.

Виходячи із вищенаведеного, найважливішими завданнями державного управління інвестиційними процесами в аграрній сфері є: раціональне використання обмежених фінансових, у тому числі інвестиційних, ресурсів для стійкого росту аграрного виробництва, вирішення соціально-економічних проблем сільських територій, створення умов для залучення додаткових коштів і активізації інвестиційної діяльності.

Таким чином, використання системного підходу під час формування, організації та управління інвестиційними процесами в аграрній сфері дає змогу інвестиційній сфері функціонувати відповідно до класичних принципів системної еволюції, саморозвиватися і самоорганізовуватися, адаптуватися до зміни зовнішніх і внутрішніх чинників з урахуванням як регіональних, так і галузевих особливостей окремих структурних елементів цілісної інтегрованої економічної системи.

Висновки з проведеного дослідження.

Інвестиційна діяльність в аграрній сфері – складна соціально-економічна система, яка має всі ознаки системи: у ній присутні суб'єкти та об'єкти інвестиційної діяльності, зв'язок між ними, інвестиційне середовище, в якому вони існують. Їй притаманні такі системні властивості, як цілеспрямованість, ієрархічність, адаптивність. Інвестиційна система має властивості складності й організованості, які дають їй змогу реагувати на зміну складності шляхом упорядкування зв'язків, частин і елементів системи в часі та просторі за рахунок внутрішнього узгодження й взаємодії. Управління інвестиціями – це процес впливу на інвестиційну систему відповідно до програм соціально-економічного

розвитку. Використання системного підходу під час формування, організації та управління інвестиційними процесами дає змогу розвиватися інвестиційній сфері відповідно до класичних принципів системної еволюції, адаптивної до зміни зовнішніх і внутрішніх чинників, з урахуванням особливостей окремих елементів економічної системи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аранчій В.І., Зоря О.П., Голбан Т.Т. Стратегічні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому та господарському рівнях. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 33–38.
2. Балацький О.Ф., Теліженко О.М., Соколов М.О. Управління інвестиціями : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2004. 231 с.
3. Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 444 с.
4. Герасименко Ю.В., Козловський С.В. Моделювання інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі України : монографія. Вінниця : Глобус-Прес, 2017. 236 с.
5. Ілляшенко С.М. Інвестиційна політика держави як інструмент економічного розвитку країни. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2(19). С. 207–210.
6. Мамуль Л.О., Чернявська Т.А. Нові методичні підходи до аналізу інвестиційної привабливості регіонів. *Вісник економічної науки України*. 2005. № 1(7). С. 83–89.
7. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом : навчальний посібник. Київ : Лібра, 2002. 471 с.
8. Плаксієнко В.Я. Формування інвестиційного клімату в підприємствах аграрного сектору України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2011. № 2. С. 202–206.
9. Хвесик Ю.М. Інвестиції в аграрний сектор: пріоритети та механізми нарощення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. С. 5–8.
10. Федоренко В. Інвестиційні процеси в Україні : монографія. Київ : Кондор, 2017. 147 с.

REFERENCES:

1. Aranchii V.I., Zoria O.P., Holban T.T. (2019) Stratehichni napriamy investytsiino-innovatsiinoho rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva na haluzevomu ta hospodarskomu rivniakh [Strategic Areas of Investment-Innovation Development of Agricultural Production at the Industry and Economic Level]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 45, pp. 33–38.
2. Balats'kyj O.F. (2004) Upravlinnia investytsiamy [Investment management]. Sumy: Universytets'ka knyha. (in Ukrainian)
3. Vinichenko I.I. (2010) Investytsijna diial'nist' sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv [Investment activity of agricultural enterprises]. Yugo-Vostok, Donetsk, Ukraine.
4. Herasymenko Y.V., Kozlovskyy S.V. (2017) Modelyuvannya investytsiynykh protsesiv v ahropromyslovomu kompleksi Ukrainy [Modeling of investment processes in the agro-industrial complex of Ukraine]. Vinnytsya: Hlobus-Pres. (in Ukrainian)

5. Illiashenko S.M. (2013) Investytsiina polityka derzhavy iak instrument ekonomichnoho rozvytku krainy [The investment policy of the state as an instrument of economic development]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 2 (19), pp. 207–210.

6. Marmul' L.O., Cherniavs'ka T.A. (2005) Novi metodychni pidkhody do analizu investytsiynoi pryvablyvosti rehioniv [New methodological approaches to the analysis of investment attractiveness of regions]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, vol. 1(7), pp. 83–89.

7. Peresada A.A. (2002) Upravlinnya investytsiynym protsesom [Management of the investment process]. Kyiv: Libra. (in Ukrainian)

8. Plaksiienko V.Ya. (2011) Formuvannya investytsiynoho klimatu v pidpryemstvakh ahrarnoho sektoru Ukrainy [Formation of the investment climate in enterprises of the Ukrainian agrarian sector]. *Visnyk Poltav'skoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 2, pp. 202–206.

9. Khvesyuk Yu.M. (2016) Investytsiyi v ahrarnyy sektor: priorityety ta mekhanizmy naroshchennya [Investment in agrarian sector: priorities and increase mechanisms]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 22, pp. 5–8.

10. Fedorenko V. (2017) Investytsiyni protsesy v Ukraini [Investment processes in Ukraine]. Kyiv: Kondor. (in Ukrainian)